

**IDENTIFIKÁCIA PROCESOV REZIDENČNEJ SUBURBANIZÁCIE NA ZÁKLADE BILANCIE POHYBU
OBYVATEĽSTVA
(EMPIRICKÝ PRÍKLAD PREŠOVA)**

Alena Sedláková

Sekcia: geografia

Abstract

Suburbanisation is one of the main transformation processes that participate in the changes of the spatial organisation of towns, especially their suburban zones, in the post-communist countries. Through this process the rate of urbanisation of the areas lying in the suburban zone, spatially separated from the compact town (the core of town agglomeration), is rising. The rise of urbanisation is mainly caused by the development of residential areas q.v. the result of immigration of inhabitants from the inner compact town motivated by the desire for higher quality of living and healthier environment, and is conditioned by the technological progress in transport. The empirical part of the paper attempts to answer the question, whether it is possible to identify the first indicia of residential suburbanisation in the close hinterland of Prešov on the basis of migration.

Úvod

Migrácia obyvateľov sa môže výrazne podieľať na zmenách prebiehajúcich v blízkom zázemí skúmaného mesta. Pre proces suburbanizácie je vo všeobecnosti príznačná emigrácia obyvateľov z centrálného mesta do jeho zázemia. Mesto sa vyznačuje klesajúcim migračným prírastkom, ktorý časom prechádza do migračného úbytku jeho obyvateľov. Naopak, jeho zázemie a okolité vidiecke obce zaznamenávajú príliv imigrantov mestského charakteru, ktorí sa podieľajú na rezidenčnej suburbanizácii v týchto oblastiach. Naše skúmané územie je vymedzené na báze administratívnych hraníc. Zahŕňa administratívne územie mesta Prešov a administratívne územia obcí Bzenov, Dulova Ves, Fintice, Haniska, Janov, Kapušany, Kendice, Ľubotice, Malý Šariš, Petrovany, Podhradík, Radatice, Rokycany, Ruská Nová Ves, Teriakovce, Veľký Šariš s miestnou časťou Kanaš, Vyšná Šebastová, Záborské a Župčany. Okrem piatich obcí (Janov, Kendice, Petrovany, Podhradík, Radatice) všetky bezprostredne hraničia s administratívnym územím Prešova. Rozloha vymedzeného územia je 254,26 km². Predpokladáme, že tieto obce môžu byť záujmovým územím potenciálnych účastníkov suburbanizácie na základe ich polohy vo vzťahu k mestu Prešov a na základe analýzy migrácie obyvateľstva.

Bilancia pohybu obyvateľstva mesta Prešov v roku 1991 – 2003

Analýza bilancie pohybu obyvateľstva v meste Prešov v r. 1991 až 2003 nám poukáže na prítomnosť resp. absenciu predpokladaných podmienok suburbanizácie. Ako kľúčový testovací ukazovateľ vystupuje v tomto prípade klesajúca hodnota relatívneho migračného prírastku a následný nárast v hodnotách migračného úbytku od roku 1991 do roku 2003 (tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1: Bilancia pohybu obyvateľov mesta Prešov v r. 1991 – 2003

ROK	Počet obyvateľov	Prírastok/ úbytok sťahovania		Prirodzený prírastok/ úbytok		Celkový prírastok/ úbytok	
		abs.	v promile	abs.	v promile	abs.	v promile
1991	87 475	656	7,5	823	9,4	1479	16,9
1992	88 954	292	3,3	812	9,1	1104	12,4
1993	90 058	100	1,1	805	8,9	905	10
1994	90 963	484	5,3	566	6,2	1050	11,5
1995	92 013	168	1,8	506	5,5	674	7,3
1996	92 687	-12	-0,1	472	5,1	460	5
1997	93 147	-70	-0,8	384	4,1	314	3,4
1998	93 461	-24	-0,3	353	3,8	329	3,5
1999	93 790	-111	-1,2	298	3,2	187	2
2000	93 977	-127	-1,4	208	2,2	81	0,9
2001	92 774	-207	-2,2	122	1,3	-85	-0,9
2002	92 584	-366	-3,9	132	1,4	-234	-2,5
2003	92 375	-471	-5,1	132	1,4	-339	-3,7
Spolu:		312		5613		5925	

Zdroj: Štatistický úrad SR

Analýza vývoja pohybu obyvateľstva Prešova ukázala, že počas celého sledovaného obdobia dochádzalo v hodnotách celkového prírastku mesta Prešov k postupnému poklesu /výnimkou je rok 1994/. Na jeho klesajúcej tendencii sa vo väčšej miere podieľa migrácia obyvateľov mesta, v menšej miere postupný pokles prirodzeného prírastku. V prvej polovici decénia je ešte pre mesto príznačná imigrácia, od roku 1996 však v meste dochádza k emigračným procesom a mesto týmto zaznamenáva migračný úbytok, ktorý sa postupne zintenzívňuje. (tab. 1). V r. 1996 teda došlo k obráteniu migračných tokov a mesto Prešov, ktoré bolo niekoľko decénií migračne ziskové, začalo obyvateľstvo migráciou strácať. To nás oprávňuje predpokladať, že v prímestskej zóne je možný výskyt suburbanizačných tendencií. V ďalšej analýze sa preto sústreďujeme na vývoj migrácie obyvateľstva v obciach prímestskej zóny a na celkový vývoj migrácie v rámci Prešovského okresu obzvlášť v období 1996-2002/2003.

Bilancia pohybu obyvateľstva okresu Prešov v roku 1996 – 2002

Skúmané územie je v období r. 1996 - 2002 z hľadiska migračných procesov analyzované v rámci celého Prešovského okresu. Takáto analýza nám poukáže na postavenie zázemia Prešova voči mestu samotnému, ako aj voči ostatným obciam okresu. V obciach ležiacich v blízkosti mesta predpokladáme pomerne vysoký migračný prírastok, ktorý je výsledkom migračného úbytku v meste Prešov; s rastúcou vzdialenosťou obcí od mesta predpokladáme znižovanie migračného salda až migračný úbytok. Pohľad na mapu bilancie migrácie (mapa č1) nám potvrdí, že územie okresu Prešov je z hľadiska vývoja migrácie značne priestorovo diferencované. Napriek tomu je možné vyvodit' menšie zákonitosti v rozmiestnení jednotlivých obcí podľa hodnoty migračného salda. Obce ležiace na perifériách územia okresu sa vyznačujú pomerne vysokým migračným úbytkom, ktorý sa u obcí lokalizovaných bližšie k okresnému mestu znižuje a postupne prechádza do migračného prírastku. Obce s vysokým až najvyšším migračným prírastkom ležia v bezprostrednom susedstve administratívnych hraníc okresného mesta Prešov. Samotný Prešov naopak zaznamenáva postupný odliv emigrantov na úkor svojho zázemia. Výnimkou sú však obce Mošurov, Medzany, Lažany, Ľubovec a Seniakovce, ktoré dosahujú najvyššie migračné prírastky. V obci Seniakovce sa na vysokom migračnom prírastku podieľa pravdepodobne vplyv mesta Košice. Obec Medzany, Mošurov a Ľubovec zaznamenali v posledných rokoch opätovný návrat (reemigráciu) svojich obyvateľov do obcí z Prešova ako dôsledok prenechania mestských bytov mladšej generácii. Rodiny vracajúce sa z mesta na vidiek si tu rekonštruujú resp. stavajú nové rodinné domy. V obci Lažany je situácia odlišná; nepriaznivá veková štruktúra obyvateľov obce podmienila jeho následné vymieranie spojené s nárastom neobývaných rodinných domov ako aj uvoľňovaním pozemkov. Tento faktor a tiež pomerne blízka lokalizácia obce voči Prešovu podmienili príchod mladých rodín do obce /najmä z Prešova, ale aj iných miest a okolitých obcí/. Výsledkom týchto migračných prúdov v obci Lažany je celková zmena v štruktúre jej obyvateľstva /obzvlášť konfesionalnej/. V ďalšej časti si detailnejšie všimneme spôsob distribúcie migračného prírastku do jednotlivých obcí prímestskej zóny Prešova.

Distribúcia migračného prírastku v rámci jednotlivých obcí prímestskej zóny Prešova

Predpokladáme, že obce nášho skúmaného územia (Bzenov, Dulova Ves, Fintice, Haniska, Janov, Kapušany, Kendice, Ľubotice, Malý Šariš, Petrovany, Podhradík, Radatice, Rokycany, Ruská Nová Ves, Teriakovce, Veľký Šariš s miestnou časťou Kanaš, Vyšná Šebastová, Záborské a Župčany) môžu byť záujmovým priestorom potenciálnych účastníkov suburbanizácie na základe ich polohy vo vzťahu k mestu Prešov a na základe analýzy migrácie obyvateľstva a celkovej bilancie obyvateľstva v období r. 1996 – 2002. V obciach s vysokou hodnotou celkového migračného prírastku a s vysokými migračnými prírastkami počas jednotlivých období predpokladáme prítomnosť suburbanizačných procesov.

Tabuľka č. 2: Migračné saldo Prešova a obcí jeho prímestskej zóny v r. 1996-2003 (relatívne údaje v ‰).

OBEC	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1996 - 2003
	migračný prírastok/ úbytok v promile								
Bzenov	8,70	7,03	5,55	-1,39	-18,23	-2,74	9,67	0,00	1,07
Dulová Ves	0,00	17,95	10,70	1,76	-3,51	15,25	6,71	10,10	7,37
Fintice	-5,47	-2,04	10,82	16,58	6,47	11,10	3,06	16,36	7,11
Haniska	7,68	-1,90	15,04	-15,30	7,60	5,33	29,31	-10,34	4,68
Janov	0,00	-3,94	11,90	0,00	-15,75	3,61	-7,09	14,55	0,41
Kapušany	13,51	6,20	2,04	-0,50	7,55	11,24	-2,44	3,41	5,13
Kendice	8,20	-4,79	11,52	8,60	12,31	6,16	1,23	0,61	5,48
Ľubotice	19,08	3,52	1,74	18,08	8,04	-6,29	46,15	33,17	15,44
Malý Šariš	1,81	5,27	1,68	-6,60	-1,59	-12,42	4,56	8,72	0,18
Petrovany	4,86	19,21	16,61	-6,48	0,00	14,70	21,75	15,25	10,74
Podhradník	-6,08	6,02	3,05	9,26	-8,93	45,32	5,88	29,07	10,45
Radatice	-8,96	-13,00	-14,27	11,78	1,30	-5,26	-3,96	0,00	-4,05
Rokycany	4,59	3,01	-2,97	-1,45	2,84	0,00	4,03	-3,97	0,76
Ruská Nová Ves	9,07	-3,38	-10,20	4,41	12,04	6,51	-6,38	6,30	2,29
Teriakovce	5,17	-23,75	-13,30	0,00	12,95	23,02	2,53	10,23	2,11
Veľký Šariš	19,87	0,00	-30,00	10,17	9,77	6,62	-19,87	0,00	-0,43
Vyšná Šebastová	8,20	10,09	0,00	0,00	3,00	5,23	19,65	23,14	8,66
Záborské	4,68	2,34	6,94	-2,34	47,40	53,53	26,48	12,20	18,90
Župčany	0,00	16,55	7,78	-3,39	11,07	7,43	12,37	8,84	7,58
Prešov	-0,13	-0,75	-0,26	-1,18	-1,35	-2,23	-3,95	-5,10	-1,87

Zdroj: Štatistický úrad SR

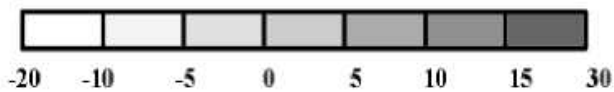
Analýza (tab. č. 2, mapa č.1) ukázala, že prímestska zóna Prešova bola v r. 1996-2003 priestorovo diferencovaná z hľadiska migračného prírastku obyvateľstva. K obciam, ktoré zaznamenali najvýraznejší priemerný ročný migračný prírastok (nad 10 ‰) sa zaradili Ľubotice, Záborské, Veľký Šariš a Petrovany. Pomerne významný priemerný ročný migračný prírastok (5-10 ‰) mali aj Dulova Ves, Haniska, Fintice, Kapušany, Kendice, Podhradík, Vyšná Šebastová a Župčany. Ostatné obce zaznamenali buď menej výrazný migračný prírastok (Bzenov, Malý Šariš, Rokycany, Ruská Nová Ves, Teriakovce) alebo dokonca migračný úbytok (Janov, Radatice). Z hľadiska absolútneho počtu najviac obyvateľov pribudlo migráciou vo **Veľkom Šariši, Ľuboticiach, Petrovanoch, Kapušanoch, Kendiciach, Záborskom, Finticiach a Župčanoch** (tab. č. 2).

BILANCIA MIGRÁCIE OBYVATEĽOV OBCÍ OKRESU PREŠOV V OBDOBÍ R. 1996 - 2002

Autor: Alena Sedláková

Priemerný ročný migračný prírastok/ úbytok (‰)

— okresná hranica
— katastrálna hranica

0 2,6 5,2 km

Pôvod imigrantov v prímestskej zóne Prešova v rokoch 1991 - 2002

Dôležitým faktorom pri zohľadňovaní suburbanizačných procesov v zázemí Prešova je i pôvod imigrantov zázemia /miesto, odkiaľ sa do danej obce prisťahovali/. Určujúcim pre suburbanizáciu je v tomto prípade vysoké percento prisťahovaných obyvateľov z mesta Prešov. Nasledujúca analýza poukazuje na charakter imigrantov v skúmanom území (tabuľka č. 3).

Tabuľka č. 3: Pôvod imigrantov vo vybraných obciach prímestskej zóny Prešova (1991-2002)

Obec	Imigranti						spolu
	z Prešova		ostatní		Nezistení		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Bzenov	66	27,62	170	71,13	3	1,26	239
Dulova Ves	52	38,81	82	61,19	0	0,00	134
Fintice	155	54,96	127	45,04	0	0,00	282
Haniska	85	61,59	20	14,49	33	23,91	138
Janov	22	41,51	20	37,74	11	20,75	53
Kapušany	213	45,22	258	54,78	0	0,00	471
Kendice	128	40,63	187	59,37	0	0,00	315
Lubotice	563	65,47	293	34,07	4	0,47	860
Malý Šariš	180	59,21	123	40,46	1	0,33	304
Petrovany	215	45,94	253	54,06	0	0,00	468
Podhradík	39	60,94	24	37,50	1	1,56	64
Radatice	20	16,26	101	82,11	2	1,63	123
Rokycany	20	19,80	81	80,20	0	0,00	101
Ruská Nová Ves	93	44,93	114	55,07	0	0,00	207
Teriakovce	39	46,43	26	30,95	19	22,62	84
Veľký Šariš	646	61,58	403	38,42	0	0,00	1049
Kanaš	123	77,85	35	22,15	0	0,00	158
Vyšná Šebastová	156	72,90	57	26,64	1	0,47	214
Záborské	73	54,07	41	30,37	21	15,56	135
Župčany	107	41,63	148	57,59	2	0,78	257

Zdroj: Vlastný terénny výskum a výpočty

Najväčším podielom prisťahovaných obyvateľov z Prešova (nad 70%) sa vyznačuje miestna časť **Kanaš** (mesto Veľký Šariš) a obec **Vyšná Šebastová**. Medzi obce s vysokým podielom imigrantov prešovského pôvodu (60% - 70%) sa radia **Lubotice**, **Veľký Šariš**, **Podhradík**, **Haniska**. O dominancii mesta z hľadiska pôvodu imigrantov možno hovoriť i v súvislosti s obcou **Záborské**, **Malý Šariš** a **Fintice** (50% - 60%). V ostatných obciach prevládajú prisťahovaní z okolitých obcí, a iných miest.

Záver

Na základe jednotlivých analýz možno konštatovať, že výskyt suburbanizačných procesov je možné očakávať najmä v severnej, severovýchodnej a južnej časti prímestskej zóny Prešova. Na druhej strane málo atraktívnym priestorom je juhozápadná časť zázemia mesta a pomerne nevýrazná z hľadiska výskytu rezidenčnej suburbanizácie je aj východná časť prímestskej zóny.

Literatúra (opraviť!!!)

MATLOVIČ, R. – SEDLÁKOVÁ, A., 2003, Suburbanizácia – transformačný proces intraurbánnych štruktúr postkomunistických miest (empirický príklad Prešova). *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Presoviensis, Folia Geographica* 7, s. 75 – 103, ISBN 80-8068-270-4.

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001 – základné údaje – Okres Prešov, Krajská správa Štatistického úradu SR v Prešove, 2001.

Sčítanie ľudu, domov a bytov v r. 1991 v okrese Prešov. OO ŠÚ Prešov 1992.

SEDLÁKOVÁ, A., 2002, Rezidenčná suburbanizácia v blízkom zázemí Prešova. Práca ŠVOČ. Manuskript. KGaG FHPV PU Prešov, 57 s.

SEDLÁKOVÁ, A., 2003, Procesy rezidenčnej a komerčnej suburbanizácie s osobitným zreteľom na územie Prešova. Diplomová práca, KGaG FHPV PU Prešov, 136 s.

Adresa

Mgr. Alena Sedláková
 KGRR FHPV, Prešovská univerzita, Ul. 17. Novembra 1, 081 16 Prešov
 e-mail: alenag@unipo.sk

Recenzent

Doc. RNDr. René Matlovič, PhD.

